

7η ενότητα

ΒΙΩΝΟΝΤΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για προβλήματα της καθημερινής ζωής τα οποία μας απασχολούν όλους.

Θα γνωρίσουμε σε κατάλληλα κείμενα τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών.

Θα κατανοήσουμε τους τρόπους παραγωγής επιρρημάτων.

Θα μάθουμε να συνδέουμε τις προτάσεις και τις παραγράφους των κειμένων που γράφουμε με τις κατάλληλες **συνδετικές λέξεις και φράσεις**.

Θα ασκηθούμε στη σύνταξη ποικίλων κειμένων επιλέγοντας κάθε φορά το **κατάλληλο επίπεδο ύφους**.

Κείμενο 1 Ρινοκερίτις!...

Εάν ο Ιονέσκο στο θέατρο του «παραλόγου» έγραψε τον *Ρινόκερο*, εμείς στην Ελλάδα –στη σύγχρονη Ελλάδα– παίζουμε το έργο στ' αλήθεια.

Γιατί, πράγματι, έχουμε καταντήσει μια χώρα γεμάτη από ρινόκερους. Από παχύδερμα που δεν ενοχλούνται από τίποτα, που δεν ενδιαφέρονται για τίποτα και που ζουν μόνον για την τροφή τους. Το τραγικό δε είναι ότι κάθε μέρα βλέπουμε γύρω μας τους ρινόκερους να πληθαίνουν και κάθε μέρα βλέπουμε τους ανθρώπους μας να γίνονται και αυτοί ρινόκεροι. Με μια μόνον διαφορά: στην ταχύτητα μεταμορφώσεώς τους. Γιατί άλλοι γίνονται ρινόκεροι σε λίγες μέρες και άλλοι χρειάζονται μερικά χρόνια για να μεταμορφωθούν στα παχύδερμα αυτά.

Η ρινοκερίτις αυτή –γιατί για ασθένεια πρόκειται– είναι επιδημική και μεταδίδεται από... τα «μίντια». Τα οποία έχουν κατορθώσει να δημιουργήσουν το κατάλληλο «περιβάλλον», ώστε όχι μόνον να αναπτύσσονται τα μικρόβια της ρινοκερίτιδος, αλλά και –που είναι και το τραγικότερο– να μεταδίδονται και να διαχέονται σε όλη τη χώρα. Και ενώ στα παλιά χρόνια είχαν τα λοιμοκαθαρτήρια και την «καραντίνα», σήμερα δεν υπάρχει μέρος για να «κρυφτεί» κανείς και να γλυτώσει. Γιατί τα «μίντια» –και προ παντός τα ηλεκτρονικά– περνάνε κάθε προστατευτικό φράγμα, κάθε τείχος και μεταφέρουν τον «ιό της ρινοκερίτιδος» παντού.

[...] Και φυσικά τα «μίντια» σκορπάνε αφειδώς μεγάλες δόσεις του «ιού». «Σίριαλ» –οι γνωστές «σαπουνόπερες»–, «talk shows», αγχωτικές ειδήσεις, καταστροφολογίες, σεξ σε όλες τις μορφές (ήπιο ή σκληρό), τηλεπαιχνίδια, «αθλητικές συναντήσεις», δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον μέσα στο οποίο ο «ιός» αναπτύσσεται και μεταδίδεται, ενώ και ο οργανισμός των ανθρώπων εξασθενεί και γίνεται ευκολότερα ευάλωτος. Έτσι ο απλός πολίτης ζει συνεχώς σε ένα κλίμα αγωνίας, άγχους, αβεβαιότητας, βλέποντας γύρω του έναν κόσμο που του δημιουργούν τα «μίντια». Έναν κόσμο φανταστικό, που είτε τον καλεί όπως η Κίρκη για να τον μεταβάλει σε χοίρο, είτε τον απωθεί και τον φοβίζει. Και στις δύο όμως περιπτώσεις τον αναγκάζει να στραφεί προς τον εαυτό του. Όχι, βέβαια, για να ενδοσκοπηθεί, αλλά για να «κουρνιαστεί». [...]

Πώς αντιμετωπίζεται, όμως, η ρινοκερίτις αυτή; Το πρόβλημα είναι όχι μόνον δύσκολο αλλά και άλυτο. Πώς θα μπορέσουμε δηλαδή να ξαναμεταμορφώσουμε τους ρινόκερους σε «ανθρώπους»; [...]

Στη ζοφερή αυτή προοπτική ένα μόνο μένει σε όσους δεν έχουν ακόμα προσβληθεί από τη «ρινοκερίτιδα». Να φωνάξουν και αυτοί όπως ο Μπερανζέ*: «Όχι, δεν θα συνθηκολογήσω! ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΩ ΣΑΝ ΚΙ ΕΣΑΣ!»

* **Μπερανζέ:** ήρωας στο έργο του Ιονέσκο *Ρινόκερος*

(Διατηρείται η ορθογραφία του συγγραφέα)

Κώστας Βούλγαρης, στο *Ένας αιώνας χρονογράφημα 1899-1999*, επιμ. Βασιλική Αλμπάνη, εκδ. Καστανιώτη, 1999

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Ποιο πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας ονομάζει ο χρονογράφος ρινοκερίτιδα; • Ποιοι και με ποιο τρόπο «μεταδίδουν την ασθένεια» της ρινοκερίτιδας;
- 2** Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί, κατά την άποψη του χρονογράφου, το δύσκολο αυτό πρόβλημα; • Ποια είναι η δική σας γνώμη;
- 3** Το κείμενο αυτό είναι χρονογράφημα. Εντοπίστε τα χαρακτηριστικά του χρονογραφήματος, αφού πρώτα διαβάσετε γι' αυτό το είδος κειμένου στο σχολικό λεξικό λογοτεχνικών όρων.

Κείμενο 2 [Πρωταθλητές στα τροχαία ατυχήματα!]

Μια από τις σημαντικότερες αιτίες θανάτου στη χώρα μας είναι τα τροχαία ατυχήματα, τα οποία συνεχώς αυξάνονται. Η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία καταλαμβάνουν τις δύο πρώτες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κατάλογο των θανάτων από τα ατυχήματα αυτά. Για το λόγο αυτό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρονται συχνά στους θανάτους που προκαλούνται από τροχαία ατυχήματα και ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα όλου του χρόνου και σε περιόδους εορτών στις οποίες οι αργίες διαρκούν τρεις ή περισσότερες μέρες (Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Πάσχα, Δεκαπενταύγουστο κτλ.).

Τα τροχαία ατυχήματα, όμως, δεν συμβαίνουν μόνο την Παρασκευή, το Σάββατο και την Κυριακή. Συμβαίνουν, δυστυχώς, όλες τις μέρες της εβδομάδας και οι συνέπειές τους δεν είναι μόνο οι νεκροί επί τόπου αλλά και οι σοβαρά και οι ελαφρά τραυματισμένοι. Ένας, μάλιστα, αριθμός των βαριά τραυματισμένων πεθαίνει στα νοσοκομεία (λέγεται ότι ο αριθμός αυτός είναι ίσος με εκείνον των νεκρών επί τόπου). Δεδομένου του οξύτατου δημογραφικού προβλήματος της χώρας και του γεγονότος ότι οι θάνατοι τα 3 από τα 4 τελευταία χρόνια ξεπέρασαν τις γεννήσεις, είναι ανάγκη να εξεταστούν αναλυτικότερα τα τροχαία ατυχήματα στη χώρα μας.

Πριν ασχοληθούμε με τα αίτια, θα εξετάσουμε τους βασικούς παράγοντες που εμπλέκονται στα τροχαία ατυχήματα. Οι παράγοντες αυτοί διακρίνονται σε πέντε ομάδες: τους οδηγούς, τους επιβάτες, τους πεζούς, το όχημα και την κατάσταση των δρόμων ή του καιρού.

Ο κυριότερος παράγοντας των τροχαίων ατυχημάτων είναι οι οδηγοί. Σχεδόν το 80% των τροχαίων ατυχημάτων οφείλονται σ' αυτούς και ακολουθούν σε μεγάλη απόσταση οι πεζοί. Πολύ μικρότερο ρόλο παίζουν οι δρόμοι ή ο καιρός και ακόμα μικρότερο το όχημα και οι επιβάτες. Τα αίτια των τροχαίων ατυχημάτων που οφείλονται στους οδηγούς μπορούν να καταταγούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- **Επιθετική** ή επιδεικτική συμπεριφορά (παραβίαση προτεραιότητας, υπερβολική ταχύτητα, παραβίαση σηματοδότη, επιδεικτικοί ελιγμοί στη μέση του δρόμου κτλ.).
- **Προκλητική** παράβαση του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας – ΚΟΚ (κίνηση στο αντίθετο ρεύμα (!), αντικανονικό προσπέρασμα, μη οδήγηση στα δεξιά του δρόμου κτλ.).
- **Απροσεξία** ή αμέλεια (απόσπαση προσοχής οδηγού, οδήγηση σε κατάσταση μέθης κτλ.).

Τόσο οι οδηγοί όσο και οι επιβάτες παραβαίνουν συστηματικά τον ΚΟΚ σε ό,τι αφορά τη ζώνη ασφαλείας και το κράνος. Η μεγάλη πλειονότητα των οδηγών και των επιβατών (σχεδόν το 80%) δε φορούσαν, δυστυχώς, ζώνη ασφαλείας ή κράνος όταν έγινε το τροχαίο ατύχημα.

Στην περίπτωση των πεζών παρατηρείται βιαστική ή απρόσεκτη συμπεριφορά ή παράβαση του ΚΟΚ. Για τους πεζούς, όμως, μπορεί να υπάρχουν ελαφρυντικά (π.χ. προβλήματα υγείας, γήρατος, έλλειψη συνοδού κτλ.). Φυσικά υπάρχει και σοβαρότατο έλλειμμα κυκλοφοριακής αγωγής, παρά τις κάποιες προσπάθειες που γίνονται τελευταία προς την κατεύθυνση αυτή στα σχολεία.

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποιες είναι οι συνέπειες των τροχαίων ατυχημάτων στη χώρα μας;
- 2 Ποια είναι η ευθύνη των οδηγών στην πρόκληση τροχαίων ατυχημάτων;

Κείμενο 3 Η ντροπή των πλαστικών

Το καλοκαίρι φεύγει και εκτός από αναμνήσεις αφήνει πίσω του πολλά σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές...

Τα χειρότερα, εφόσον χρειάζονται χρόνια για να «εξαφανιστούν», και δυστυχώς αυτά που συναντάμε συχνότερα, είναι οι πλαστικές σακούλες και τα μπουκάλια. Χιλιάδες από αυτά εγκαταλείπονται στις ακτές, «μνημεία» της παραμονής των λουομένων μετατρέποντας σε σκουπιδότοπους τις πανέμορφες ελληνικές παραλίες. Έπειτα ταξιδεύουν για χρόνια στις θάλασσες κάνοντας «παρέα» στα ψάρια ή μολύνοντας το βυθό. Άραγε είναι τόσο δύσκολο να μαζέψουμε, φεύγοντας από την παραλία, το μπουκάλι που ήπιαμε νερό;

Φυσικά δεν το σκεφτόμαστε επειδή, σε μας τουλάχιστον, δεν κοστίζει τίποτα. Ωστόσο, η κατασκευή μιας πλαστικής σακούλας κοστίζει 10 δραχμές. Στη Φύση μάλιστα κοστίζει πολύ περισσότερο, εφόσον οι πλαστικές σακούλες και τα μπουκάλια χρειάζονται πάνω από τρία χρόνια για να διαλυθούν μέσα στη θάλασσα. Σε περίπτωση που το πλαστικό μείνει θαμμένο σε στεγνό έδαφος «ζει» έως και διακόσια χρόνια.

Αν λοιπόν χρειαζόταν να πληρώνουμε τις πλαστικές σακούλες όσο πραγματικά κοστίζουν και χρησιμοποιούσαμε τα πλαστικά μπουκάλια είκοσι φορές –όσο δηλαδή αντέχουν– όχι μόνο θα είχαμε λιγότερα πλαστικά σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές αλλά και γενικότερα λιγότερα σκουπίδια. Έχει υπολογιστεί ότι ο συνολικός όγκος των σκουπιδιών με αυτό το τρόπο θα μειωνόταν κατά 3%.

φωτ/φία: Κανάρης Τσίγκανος

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 15/9/2002

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια σκουπίδια επιβαρύνουν περισσότερο τις ακτές και γιατί;
- 2 Ποιους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος προτείνει ο αρθρογράφος; • Εσείς τι θα μπορούσατε να προσθέσετε;

Κείμενο 4 [Ας αποβάλουμε το άγχος από τη ζωή μας]

The screenshot shows a web browser window displaying the KEPKA website. The page title is "Άγχος" (Stress). The main heading reads "Μήπως δεν ξέρουμε... τι μας 'φταίει';" (Maybe we don't know... what is it that is bothering us?). Below the heading is a list of bullet points discussing stress symptoms and management. The website has a navigation menu with categories like "Επιδημιολογία", "Παιδιατρική", "Ανοσολογία", "Καρδιολογία", and "Ευρώπη". A sidebar on the left contains links for "Εκπο 2008", "Υγεία", "Περιβάλλον", "Καταναλωτής", "Διαφήμιση", "Ηλεκτρονικό Εμπόριο", and "Οικονομία". A sidebar on the right lists various medical topics like "Ναρκοτικά", "Φάρμακα", "Αλλεργίες", "Aids", "Καρκίνος", "Αισθητικές Παρεμβάσεις", "Γρήθη και ιώσεις", "Στοματική Υγιεινή", "Κάπνισμα", and "Καλλυντικά".

Άγχος

Μήπως δεν ξέρουμε... τι μας "φταίει";

- Νιώθουμε ενοχές, όταν χαλαρώνουμε;
- Νιώθουμε νευρικοί, όταν δε βρισκόμαστε, διαρκώς, «εν δράσει»;
- Μένουμε άγρυπνοι, ανησυχώντας, για την αυριανή ημέρα;
- Αισθανόμαστε σφιγμένοι, ειδικά, στο σβέροκο μας;
- Είμαστε ανυπόμονοι, ευέξαπτοι και διακόπτουμε τους άλλους, όταν μιλούν;
- Δυσκολευόμαστε να συγκεντρωθούμε και μας απασχολούν πολλά πράγματα;
- Καπνίζουμε ή τρώμε περισσότερο, τελευταία;
- Τρώμε βιαστικά;
- Η ζωή μας φαίνεται γεμάτη κρίσεις και τσακωνόμαστε, συχνά;
- Δυσκολευόμαστε να πάρουμε αποφάσεις;
- Ενοχλούμαστε και απογοητευόμαστε, όταν οι άλλοι δεν κάνουν αυτό που θέλουμε;
- Νιώθουμε συχνά σφίξιμο στο στομάχι, το στόμα μας στεγνό, τις παλάμες μας ιδρωμένες; Την καρδιά μας να χτυπάει δυνατά;

Αν απαντήσαμε ΝΑΙ σε μερικές από τις παραπάνω ερωτήσεις, το άγχος μας βρίσκεται, μάλλον, σε αυξημένα επίπεδα. Κατά πάσα πιθανότητα, εργαζόμαστε πολύ, μας αρέσουν οι προκλήσεις και είμαστε φιλόδοξοι.

Τι είναι τελικά το άγχος;

Είναι υπερέκκριση ορμονών, που πλημμυρίζουν το αίμα μας, κάνουν την καρδιά μας να χτυπάει πιο έντονα και την αναπνοή μας να γίνεται βαριά. Ταυτόχρονα, σφίγγονται οι μύες μας. Όλος ο οργανισμός μας είναι έτοιμος για δράση. Το άγχος, σε φυσιολογικά επίπεδα, είναι απαραίτητο, γιατί μας κρατάει σε εγρήγορση. Όταν, όμως, είναι αυξημένο και το νιώθουμε έντονα σε μικρές καθημερινές καταστάσεις, όπως για παράδειγμα στο πρωινό μπουτιλιάρισμα, τότε αυτή η υπερέκκριση των ορμονών του άγχους μπορεί να ανεβάσει την πίεση του αίματος και να προκαλέσει βλάβες σε όλο μας το σώμα και βέβαια στην καρδιά μας.

Αντιμετωπίζουμε το άγχος συνολικά

Ας ανακαλύψουμε ποιες καταστάσεις στη ζωή μας προκαλούν το μεγαλύτερο άγχος και ας προσπαθήσουμε να τις αντιμετωπίσουμε, θετικά. Όταν υπολογίζουμε το χρόνο που χρειαζόμαστε για να κάνουμε κάτι, ας φανούμε γενναϊόδωροι! Ας δώσουμε λίγο περισσότερο χρόνο στον εαυτό μας, ώστε να μη χρειάζεται να πιεστούμε. Ας μάθουμε να λέμε ΟΧΙ σε ό,τι δε θέλουμε ή δεν προλαβαίνουμε να κάνουμε.

Καταναλωτικά Βήματα, τεύχ. Απριλίου-Μαΐου 2004 (δασκευή)

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Με ποιους τρόπους εκδηλώνεται το άγχος στη ζωή μας;
Σε ποιες καταστάσεις έχετε νιώσει εσείς έντονο άγχος;
- 2** Πώς μπορεί να αντιμετωπίσει κανείς το άγχος;

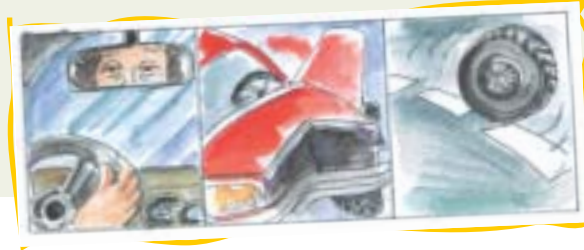

Φωτ/φία: Αναστασία Μπάρδα

Ακούω και μιλώ

- 1.** Χρησιμοποιήστε τα επιρρήματα που θα εντοπίσετε στις παρακάτω προτάσεις για να φτιάξετε δικές σας προτάσεις που θα αναφέρονται σε σύγχρονα προβλήματα. • Ποια σημασία δίνει κάθε επίρρημα στην πρότασή σας;
 - Και φυσικά τα «μίντια» σκορπάνε αφειδώς μεγάλες δόσεις του ιού. (κείμε. 1)
 - Είναι ανάγκη να ξεταστούν αναλυτικότερα τα τροχαία ατυχήματα στη χώρα μας. (κείμε. 2)
 - Καπνίζουμε ή τρώμε περισσότερο τελευταία; (κείμε. 4)
 - Το καλοκαίρι φεύγει και εκτός από αναμνήσεις αφήνει πίσω του πολλά σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές. (κείμε. 3)
- 2.** Στις παρακάτω προτάσεις βρείτε άλλες λέξεις ή λεκτικά σύνολα που δείχνουν τόπο, χρόνο κτλ. και πείτε ποια μορφή έχει το καθένα (προθετικά σύνολα, προτάσεις κτλ.):
 - Προκλητική παράβαση του Κώδικα Οδικής κυκλοφορίας – ΚΟΚ (κίνηση στο αντίθετο ρεύμα (!), αντικανονικό προσπέρασμα, μη οδήγηση στα δεξιά του δρόμου κτλ.). (κείμε. 2)
 - Η μεγάλη πλειονότητα των οδηγών και των επιβατών δε φορούσαν δυστυχώς ζώνη ασφαλείας ή κράνος, όταν έγινε το τροχαίο ατύχημα. (κείμε. 2)
 - Έπειτα ταξιδεύουν για χρόνια στις θάλασσες κάνοντας «παρέα» στα ψάρια ή μολύνοντας το βυθό. (κείμε. 3)
 - Το τραγικό δε είναι ότι κάθε μέρα βλέπουμε γύρω μας τους ρινόκερους να πληθαίνουν. (κείμε. 1)
- 3. α.** Στις παρακάτω προτάσεις βρείτε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και πείτε τη σημασία του καθενός.
 - Όχι, βέβαια, για να ενδοσκοπηθεί, αλλά για να «κουρνιασει». (κείμε. 1)
 - Εμείς στην Ελλάδα παίζουμε το έργο στ' αλήθεια. (κείμε. 1)
 - Στη φύση μάλιστα κοστίζει πολύ περισσότερο, εφόσον οι πλαστικές σακούλες και τα μπουκάλια χρειάζονται πάνω από τρία χρόνια για να διαλυθούν μέσα στη θάλασσα. (κείμε. 3)
 - Η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία καταλαμβάνουν τις δύο πρώτες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κατάλογο των θανάτων από τα ατυχήματα αυτά. (κείμε. 2)

- Ας δώσουμε λίγο περισσότερο χρόνο στον εαυτό μας, ώστε να μη χρειάζεται να πιεστούμε. (κείμε. 4)
 - Πριν ασχοληθούμε με τα αίτια, θα εξετάσουμε τους βασικούς παράγοντες που εμπλέκονται στα τροχαία ατυχήματα. (κείμε. 2)
- β. Υπήρξε περίπτωση που χαρακτηρίσατε λανθασμένα αντικείμενο έναν επιρρηματικό προσδιορισμό;
- Προτείνετε τρόπους για να διακρίνονται.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Τα επιρρήματα λειτουργούν μέσα στην πρόταση ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** και δείχνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση, δισταγμό ή πιθανότητα, άρνηση**.
- ▶ Ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται και:
 1. **προθετικά σύνολα**, π.χ. *στη χώρα μας*
 2. **απλή αιτιατική ή γενική (σπανιότερα) ουσιαστικού**, π.χ. *κάθε μέρα* (μερικές φορές διπλασιασμένη, π.χ. *πρωί πρωί*)
 3. **δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις**, π.χ. *πριν ασχοληθούμε με τα αίτια*
 4. **επιρρηματικές μετοχές**, π.χ. *μολύνοντας*
 5. **συνδυασμός επιρρήματος με προθετικό σύνολο ή δύο επιρρημάτων μαζί**, π.χ. *μέσα στην ημέρα*
- ▶ Εκτός από τις παραπάνω επιρρηματικές σημασίες ένας επιρρηματικός προσδιορισμός μπορεί να δείχνει και πολλές άλλες όπως: **αίτια, σκοπό, αποτέλεσμα, αναφορά, προϋπόθεση, εναντίωση ή παραχώρηση**, αλλά και **παρομοίωση, συνοδεία, ποσό κατά προσέγγιση, αφαίρεση** κτλ.

Διαβάζω και γράφω

1. Υπογραμμίστε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των προτάσεων και σημειώστε τη μορφή και τη σημασία τους (προσέξτε τη διαφορά των προθετικών συνόλων που είναι επιρρηματικοί προσδιορισμοί από αυτά που είναι αντικείμενα ή άλλοι συντακτικοί όροι):
 - Για το λόγο αυτό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρονται συχνά στους θανάτους που προκαλούνται από τροχαία ατυχήματα και ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα όλου του χρόνου και σε περιόδους εορτών. (κείμε. 2)
 - Το άγχος, σε φυσιολογικά επίπεδα, είναι απαραίτητο, γιατί μας κρατάει σε εγρήγορση. (κείμε. 4)
2. Στους υπογραμμισμένους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τύπου που ακολουθούν, σημειώστε την ειδικότερη σημασία που δηλώνει ο καθένας. (Οι σημασίες του τύπου είναι: *στάση, κίνηση, προέλευση, διέλευση, κατεύθυνση, προορισμός*)
 - Έπειτα ταξιδεύουν για χρόνια στις θάλασσες. (κείμε. 3)

- Άραγε είναι τόσο δύσκολο να μαζέψουμε, φεύγοντας από την παραλία, το μπουκάλι που ήπιαμε νερό; (κείμε. 3)
- Τον αναγκάζει να στραφεί προς τον εαυτό του. (κείμε. 1)
- Σε περίπτωση που το πλαστικό μείνει θαμμένο σε στεγνό έδαφος «ζει» έως και διακόσια χρόνια. (κείμε. 3)

3. Να βάλετε δίπλα σε κάθε επιρρηματικό προσδιορισμό τον αριθμό που αντιστοιχεί στην επιρρηματική σημασία του:

Προτάσεις	Επιρρηματικές σημασίες
<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδόν το 80% (...) των τροχαίων ατυχημάτων οφείλονται σ' αυτούς. (κείμε. 2) • Τόσο οι οδηγοί όσο και οι επιβάτες παραβαίνουν συστηματικά τον ΚΟΚ σε ό,τι αφορά τη ζώνη ασφαλείας και το κράνος (...) (κείμε. 2) • Σήμερα (...) δεν υπάρχει μέρος, για να «κρυφτεί» κανείς (...). (κείμε. 1) • Αν λοιπόν χρειάζοταν (...) να πληρώσουμε τις πλαστικές σακούλες όσο πραγματικά κοστίζουν (...) και χρησιμοποιούσαμε τα πλαστικά μπουκάλια είκοσι φορές, θα είχαμε λιγότερα πλαστικά σκουπίδια. (κείμε. 3) • Το άγχος μας βρίσκεται, μάλλον, σε αυξημένα επίπεδα (...). (κείμε. 4) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. σκοπός 2. αναφορά 3. ποσό κατά προσέγγιση 4. χρόνος 5. τόπος μεταφορικά 6. προϋπόθεση 7. ποσό

4. Στο κείμενο 5 βρείτε τις σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών. • Δώστε έναν άλλο τίτλο στο κόμικς που θα περιέχει επιρρηματικό προσδιορισμό.

Κείμενο 5 [Φάρμακο για τους κανονικούς!]

Quino, Μαφάλντα, αρ. 12, μτφρ. Κατερίνα Χριστοδούλου, εκδ. Ars Longa, 1989

Ακούω και μιλώ

1. Δύο μαθητές να υποδυθούν δύο ανθρώπους-οδηγούς (δραματοποίηση) που συζητούν για τα τροχαία ατυχήματα και ο ένας συμπληρώνει τον άλλο με βάση τις φράσεις που υπάρχουν στις επόμενες στήλες. Συμπληρώστε τις προτάσεις της δεξιάς στήλης σύμφωνα με το παράδειγμα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Τα τροχαία ατυχήματα συνεχώς αυξάνονται.	Η αύξηση των τροχαίων ατυχημάτων είναι <u>συνεχής</u> .
Τόσο οι οδηγοί όσο και οι επιβάτες παραβαίνουν συστηματικά τον ΚΟΚ [...].	Τόσο οι οδηγοί όσο και οι επιβάτες κάνουν παραβάσεις του ΚΟΚ.
[...] τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφέρονται συχνά στους θανάτους που προκαλούνται από τροχαία ατυχήματα [...]	Η αναφορά των μέσων ενημέρωσης στους θανάτους που προκαλούνται από τροχαία ατυχήματα είναι
Είμαστε ανυπόμονοι, ευέξαπτοι [...];	Αντιδρούμε πάντα και

Στην παραπάνω άσκηση το μέρος του λόγου είναι οι λέξεις που συμπληρώσατε στη δεξιά στήλη; • Τι μέρος του λόγου είναι οι λέξεις τις οποίες αντικατέστησαν;

2. Περιμένετε τα αποτελέσματα των εξετάσεων κι έχετε αγωνία. Μοιραστείτε την αγωνία σας με το φίλο/τη φίλη σας, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις από τα κείμενά σας (είτε ως επίθετα ή μετοχές είτε ως επιρρήματα): *νευρικός, βιαστικά, δυνατά, ευέξαπτος, συστηματικά, ευκολότερα, συνεχώς, πολιτισμένες.*
3. *επί τόπου* (κειμ. 2), *για χρόνια* (κειμ. 3) *διά βίου*: τι είδους επιρρηματική σχέση φανερώνουν οι εκφράσεις αυτές; • Από ποια μέρη του λόγου σχηματίζονται;

Μαθαίνω για τα παράγωγα επιρρήματα:

- ▶ Επιρρήματα παράγονται από επίθετα, μετοχές, αντωνυμίες και από άλλα επιρρήματα.
- ▶ Σχηματίζονται με τις παραγωγικές καταλήξεις:

<p>-α / -ά / -ιά</p> <p>σχηματίζονται από τον πληθ. του ουδετ. των επιθέτων και των μετοχών</p> <p>καλός – καλά βαρύς – βαριά κρυφός – κρυφά ζωηρός – ζωηρά χτυπητός – χτυπητά λυπημένος – λυπημένα</p>	<p>-ώς / -ως</p> <p>απόλυτος – απολύτως συνεχής – συνεχώς ευτυχής – ευτυχώς</p>	<p>-θε</p> <p>εδώ – εδώθε εκεί – εκείθε</p>
	<p>-ού</p> <p>άλλος – αλλού αυτός – αυτού</p>	

Εξάιρεση: τα επιρρήματα **πολύ** (από το *πολύς*), **λίγο** (από το *λίγος*), **μόνο** (από το *μόνος*).

Προσοχή: Υπάρχουν επιρρήματα που παράγονται και με την προσθήκη της κατάληξης **-α** αλλά και της κατάληξης **-ως**. Ο διαφορετικός αυτός σχηματισμός συνήθως συνδέεται και με διαφορετική σημασία. Παράδειγμα:

απλός → **απλά:** *Να απαντήσετε όσο πιο απλά μπορείτε.* (= με απλότητα)
 → **απλώς:** *Ήθελα απλώς να ρωτήσω τι κάνετε.* (= μόνο)

Ορισμένα τέτοια ζεύγη επιρρημάτων παράγονται από διαφορετικά επίθετα:

ακριβά (από το ακριβός): *Το πλήρωσες πολύ ακριβά.*

ακριβώς (από το ακριβής): *Ακριβώς αυτό εννοώ κι εγώ.*

Μαθαίνω για τα προθετικά σύνολα:

- Τα προθετικά σύνολα φανερώνουν κυρίως επιρρηματικές σχέσεις. Με την έννοια αυτή μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο λόγο όπως και τα επιρρήματα για να δηλώσουν:

τόπο → *προς την πόρτα, ως εκεί, από την Αθήνα*
 τρόπο → *με ζωηρότητα, με συντομία*
 χρόνο → *κατά τα Χριστούγεννα, για λίγο, ως αύριο*
 κτλ.

Διαβάζω και γράφω

- Αντικαταστήστε τα ακόλουθα επιρρήματα με προθετικά σύνολα:

κείμε. 2	αναλυτικότερα	
κείμε. 4	βιαστικά	
κείμε. 4	δυνατά	

- Συμπληρώστε τις στήλες του πίνακα σύμφωνα με το παράδειγμα.

κείμε. 2	επιδεικτική συμπεριφορά	συμπεριφέρομαι επιδεικτικά
	αντικανονικό προσπέρασμα	
	προκλητική παράβαση του ΚΟΚ	
κείμε. 4		αντιμετωπίζω θετικά

- Περιγράψτε ένα παραλίγο ατύχημα του οποίου υπήρξατε αυτόπτης μάρτυρας, χρησιμοποιώντας στην περιγραφή σας μερικές από τις φράσεις που σχηματίσατε στις ασκήσεις 1 και 2, καθώς και τα ακόλουθα επιρρήματα: *βιαστικά, απρόσεκτα, επιθετικά.*

Ακούω και μιλώ

- Ένας συμμαθητής σας αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο του πρώτου εισαγωγικού κειμένου (κειμ. 1). Προσέξτε ποιες λέξεις ή φράσεις χρησιμοποιεί για τη σύνδεση των προτάσεων. • Προτείνετε και εσείς άλλες που μπορούν να τις αντικαταστήσουν.
- Μιλάτε σε μια εκδήλωση του σχολείου σας για την κυκλοφοριακή αγωγή. Έχετε διαβάσει τα αίτια των τροχαίων ατυχημάτων που αναφέρονται στους οδηγούς (κειμ. 2). Παρουσιάστε τα σε οργανωμένο λόγο στη συγκεκριμένη εκδήλωση, προσέχοντας τις συνδετικές λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιήσετε.

Διαβάζω και γράφω

- Ποιες λέξεις ή φράσεις χρησιμοποιεί ο συντάκτης του κειμένου 2 στη δεύτερη, στην τέταρτη και στην τελευταία παράγραφο για να συνδέσει τις προτάσεις τους; • Υπογραμμίστε τις και μεταφέρετέ τις στον πίνακα που ακολουθεί. • Επισημάνετε τι θέλει να δηλώσει ο συγγραφέας χρησιμοποιώντας τη μια ή την άλλη συνδετική λέξη ή φράση.

Συνδετικές λέξεις	Σημασία	Συνδετικές φράσεις	Σημασία

Συνεχίστε την αναζήτηση λέξεων ή φράσεων που συνδέουν τις προτάσεις της τρίτης παραγράφου του εισαγωγικού κειμένου 3 (για τα πλαστικά και τα σκουπίδια).

- Με ποιες λέξεις ή φράσεις συνδέονται οι παράγραφοι του κειμένου 1; • Ο χρονογράφος χρησιμοποιεί μόνο συνδετικές λέξεις ή η σύνδεση γίνεται και με άλλο, πιο έμμεσο, τρόπο;
- Στα βιβλία της Ιστορίας και της Φυσικής, υπογραμμίστε λέξεις, φράσεις ή οποιονδήποτε άλλο τρόπο χρησιμοποιούν οι συγγραφείς για να συνδέσουν τις παραγράφους και τις προτάσεις των κειμένων τους. • Προσέξτε ιδιαίτερα το ρόλο των επιρρημάτων στη σύνδεση προτάσεων ή παραγράφων.

Μαθαίνω ότι:

- ▷ Οι παράγραφοι και οι προτάσεις ενός κειμένου συνδέονται:
 - α. με τη χρήση συνδετικών λέξεων που δηλώνουν αντίθεση (π.χ. *όμως*), αιτιολόγηση (π.χ. *γιατί*) κτλ.
 - β. με τη χρήση συνδετικών φράσεων όπως: *ο κυριότερος παράγοντας, μία από τις σημαντικότερες αιτίες* κτλ.
 - γ. με έμμεση αναφορά στην προηγούμενη παράγραφο ή περίοδο η οποία γίνεται με:
 - επανάληψη της τελευταίας ιδέας της παραγράφου ή της περιόδου
 - επανάληψη του κεντρικού νοήματος της προηγούμενης παραγράφου ή της προηγούμενης περιόδου
 - επανάληψη μιας λέξης ή φράσης της προηγούμενης παραγράφου ή περιόδου.
 - δ. με ερώτηση.

Κείμενο 6 [Σέβομαι τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας]

Ο Δήμος Αθηναίων
= Σύλλογος Ελλήνων Συγκοινωνολόγων
και η εταιρεία «Εκδοτικός οίκος» της Διεύθυνσης Οδικής Ασφάλειας

στηρίζουν την
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΟΔΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Τηρώ το όριο ταχύτητας
και τα οδικά σήματα

Όταν είναι
αδήσαιο κάποιος
άλλος

Φορώ πάντα
απότομο κράνος

Δεν προσπερνάω
στο δεξιά

Φορώ πάντα ζώνη
ασφαλείας

Σεβόμεν
τους
πεζούς

Δεν οδηγώ
κουρασμένος

Προσεκρω
επίκαιρο
στη βροχή
και το σκοτάδι

Ασφαλιζώ
τα παιδιά
στο οδικό
κοινωνικό

Δεν οδηγώ
στη λυχνία
διαδικασίας ανάγνωσης

<http://www.in.gr>, 7/4/04

- Από το κείμενο 2 συγκεντρώστε τις λέξεις και τις φράσεις που αναφέρονται στις αιτίες και τα αποτελέσματα των τροχαίων ατυχημάτων και εντάξτε τες στην αντίστοιχη στήλη. • Έπειτα συμπληρώστε τη στήλη για την πρόληψη των τροχαίων ατυχημάτων με λέξεις και φράσεις από το κείμενο 6.

Αιτίες – Αποτελέσματα τροχαίων ατυχημάτων	Τρόποι πρόληψης τροχαίων ατυχημάτων

- Φτιάξτε οικογένειες λέξεων επιλέγοντας κάποιες από το λεξιλόγιο της ενότητας.

.....

.....

.....

3. Χωρίστε τις παρακάτω λέξεις και φράσεις των κειμένων 1 και 4 σε αυτές που αναφέρονται σε προβλήματα που δημιουργεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής, όπως άγχος, αποξένωση, εσωστρέφεια, και σε αυτές που προτείνουν λύσεις αυτών των προβλημάτων:

δεν ενδιαφέρομαι, ακαμψία, χαλαρώνω, παρωπίδες, μονόδρομος, αγχωτικές ειδήσεις, καταστροφολογίες, ευάλωτος, κλίμα αγωνίας, άγχους, αβεβαιότητας, αντιμετωπίζω συνολικά/θετικά, στροφή προς τον εαυτό μας, δύσκολο και άλυτο πρόβλημα, ζοφερή προοπτική, δε συνθηκολογώ, άγχος, ενοχές, άγρυπνος, ανησυχώ, ανυπόμονος, ευέξαπτος, δυσκολεύομαι να συγκεντρωθώ, κρίση, τσακώνομαι, απογοητεύομαι, φαίνομαι γενναιόδωρος, δίνω περισσότερο χρόνο, δεν πιέζομαι, δεν προλαβαίνω

Προβλήματα:

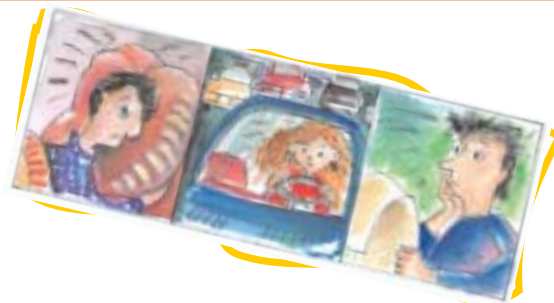
Λύσεις:

4. Διαμορφώστε έναν πίνακα με τις βασικότερες συνδετικές λέξεις και φράσεις που θα βρείτε είτε στα εισαγωγικά κείμενα είτε σε κείμενα άλλων σχολικών μαθημάτων. • Χωρίστε τις συνδετικές λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με τη σημασία τους.

Σημασία	Συνδετικές φράσεις
1. Αντίθεση	
2. Επεξήγηση	
3. Συμπέρασμα	
4. Τρόπος	
5. Έμφαση	
6. Αιτιολόγηση (συνεχίστε...)	

5. Σε κάθε θεματική ενότητα εκτός από το γενικό λεξιλόγιο συναντούμε και ειδικό λεξιλόγιο. Προσπαθήστε να συγκεντρώσετε ειδικό λεξιλόγιο τόσο για τα τροχαία ατυχήματα όσο και για το άγχος, και φτιάξτε όπου είναι δυνατόν οικογένειες λέξεων.

ΕΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	
Για τα τροχαία ατυχήματα	Για το άγχος, το στρες

Ακούω και μιλώ

1. Ο Ρ. Κενό παρουσίασε με εκατό περίπου διαφορετικούς τρόπους ένα επεισόδιο. Δείτε πρώτα τα δύο παραδείγματα από το βιβλίο του *Ασκήσεις ύφους*.

Παράδειγμα 1

Τι στριμωγμένοι που ήμασταν σε κείνη την πλατφόρμα του λεωφορείου! Και τι γελοίος κι ανόητος που έδειχνε εκείνος ο νεαρός! Και τι θαρρείτε πως έκανε; Ούτε λίγο ούτε πολύ τα 'βαλε με τον ταλαίπωρο το διπλανό του! Κι ο λόγος; Ισχυρίστηκε –αυτός ο λιμοκοντόρος!– πως το ανθρωπάκι δίπλα του τον έσπρωχνε! Σα να μην έφτανε αυτό, μόλις είδε μια θέση ελεύθερη, όρμηξε να την πιάσει! Αντί να την παραχωρήσει σε μια κυρία!

Δύο ώρες αργότερα, μαντέψτε ποιον συνάντησα μπροστά στο σταθμό του Σαιν Λαζάρ; Τον ίδιο το λιμοκοντόρο! Να παίρνει συμβουλές για το ντύσιμό του! Από κάποιο φίλο του!

Απίστευτο!

Παράδειγμα 2

Μια μέρα γύρω στο μεσημέρι, στην περιοχή του πάρκου Μονσό, πάνω στην πλατφόρμα ενός σχεδόν πλήρους λεωφορείου της γραμμής S (σήμερα 84), πρόσεξα έναν άνθρωπο με πολύ μακρύ λαιμό, που φορούσε ένα μαλακό καπέλο, που είχε γύρω του ένα πλεχτό κορδόνι αντί για κορδέλα. Ο άνθρωπος αυτός τα 'βαλε ξαφνικά με το διπλανό του, κατηγορώντας τον πως επίτηδες του πατούσε τα πόδια κάθε φορά που επιβάτες ανέβαιναν ή κατέβαιναν. Εγκατέλειψε πάντως νωρίς τη συζήτηση, για να ριχτεί σε μια θέση που άδειασε.

Δύο ώρες αργότερα, τον ξαναείδα μπροστά στο σταθμό Σαιν Λαζάρ, να συζητάει μεγαλοφώνως μ' ένα φίλο του, που τον συμβούλευε να μικρύνει το άνοιγμα του πέτου του παλτού του, βάζοντας έναν έμπειρο ράφτη να του ράψει λίγο ψηλότερα το πάνω πάνω κουμπί.

Ραιημόν Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*, μφρ. Αχιλλέας Κυριακίδης, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα 1984

Στη συνέχεια αφηγηθείτε ένα τροχαίο ατύχημα που συνέβη κοντά στο σχολείο σας. • Η πρώτη αφήγηση θα γίνει σ' ένα φίλο σας, ενώ η δεύτερη στο διοικητή-αξιωματικό της Τροχαίας, που σας κάλεσε να τον ενημερώσετε πώς έγινε το συγκεκριμένο τροχαίο ατύχημα. • Επιλέξτε το κατάλληλο ύφος (λεξιλόγιο, σύνταξη, γλωσσική ποικιλία) για την καθεμία από τις δύο αφηγήσεις.

2. Υποθέστε ότι είστε εκπαιδευτικός και απευθύνεστε σ' ένα μαθητή ο οποίος αισθάνεται ιδιαίτερο άγχος στο σχολείο, κυρίως κατά την περίοδο των εξετάσεων. Χρησιμοποιήστε το κατάλληλο ύφος, ώστε ο μαθητής να αποφορτιστεί από το άγχος που νιώθει.

Διαβάζω και γράφω

1. Είδες σήμερα ένα φίλο σου, μεγαλύτερο σε ηλικία, να οδηγεί ένα μηχανάκι με τέτοιο τρόπο ώστε παραλίγο να προκαλέσει ατύχημα. Στείλε του ένα μήνυμα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στο οποίο θα τον επιπλήτεις για τη συμπεριφορά του αυτή και ταυτόχρονα θα τη σατιρίζεις με χιουμοριστικό ύφος.

2. Στην πρόσφατη εκδρομή του σχολείου σας επισκεφτήκατε μία από τις ομορφότερες παραλίες (ή φυσικό τοπίο) του νομού ή της περιοχής σας και μείνατε έκπληκτοι από τον τεράστιο όγκο σκουπιδιών και πλαστικών που «εγκατέλειψαν» εκεί οι διάφοροι επισκέπτες. Επιστρέφοντας στο σχολείο αποφασίσατε να στείλετε μια επιστολή στο Δήμαρχο της περιοχής διαμαρτυρόμενοι για την κατάσταση που είδατε και απαιτώντας ταυτόχρονα να λάβει άμεσα μέτρα για την απομάκρυνση των σκουπιδιών. Στο τέλος της επιστολής εκφράστε την επιθυμία να βοηθήσετε εθελοντικά στο έργο αυτό.
3. Πρόσφατα διατυπώθηκε η πρόταση, εκτός από το Συνήγορο του Πολίτη, να θεσμοθετηθεί και ένας νέος θεσμός: Ο Συνήγορος του Παιδιού. Υποθέστε ότι σας ζητούν να υποβάλετε στο Συνήγορο του Παιδιού μια αναφορά (τριών παραγράφων) στην οποία θα περιγράψετε τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζετε τόσο στην καθημερινή σας ζωή όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζείτε.

Κριτήρια αξιολόγησης

- Η σύντομη αλλά ουσιαστική παρουσίαση των σημαντικότερων προβλημάτων
- Η χρήση του κατάλληλου ύφους (πιο σύνθετο λεξιλόγιο, επίσημο ύφος κτλ.)
- Η χρήση ποικίλων τρόπων σύνδεσης των προτάσεων και των παραγράφων

Διαθεματική εργασία

«Εμείς οι μαθητές είμαστε ενεργοί πολίτες»

- ▶ Επιλέξτε ένα από τα παρακάτω προβλήματα της καθημερινής ζωής που σας αφορά: αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου, άγχος εξετάσεων, ρύπανση του περιβάλλοντος.
- ▶ Χωρισμένοι σε ομάδες συλλέξτε υλικό:
 1. Πώς δημιουργήθηκε το πρόβλημα – ποιες είναι οι συνέπειές του: (Συλλογή υλικού από ειδήσεις του Τύπου και των άλλων Μ.Μ.Ε., από ανακοινώσεις επίσημων φορέων κτλ. και κατάταξή τους σε κατηγορίες.)
 2. Πώς αντιδρούν οι μαθητές – τι προτείνουν: (Συλλογή φωτογραφικού υλικού, σύνταξη κειμένων διαμαρτυρίας κτλ.)
- ▶ Παρουσιάστε αυτό το υλικό σε ειδική εκδήλωση του σχολείου σας, όπου θα καλέσετε εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων καθώς και ειδικούς επιστήμονες να πάρουν θέση στο πρόβλημα που καταγράψατε καθώς και στις προτάσεις που θα παρουσιάσετε για την επίλυσή του. Φιλοτεχνήστε μία αφίσα για την εκδήλωση αυτή με τη συνεργασία του καθηγητή των Καλλιτεχνικών προβάλλοντας ένα μήνυμα, όπως στις αφίσες που ακολουθούν, ή αλλάζοντας το μήνυμα αυτών των αφισών.

<http://www.helmeqa.gr>

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

- <http://www.ydt.gr> (ο δικτυακός τόπος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με στατιστικά στοιχεία για τα τροχαία ατυχήματα)
- <http://www.ypepth.gr> (το Γραφείο Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας – Ενημέρωση και για θέματα κυκλοφοριακής αγωγής)
- <http://www.helmeqa.gr> (ιστοσελίδα της Ελληνικής Ένωσης Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος)
- <http://www.synigoros.gr> (ιστοσελίδα ενός σημαντικού θεσμού: του Συνήγορου του Πολίτη)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▷ Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί παίρνουν τις ακόλουθες μορφές:

α., β., γ.,
 δ., ε.

- ▷ Να σχηματίσετε παράγωγα επιρρήματα από τα επίθετα:

έντονος →
 δυστυχής →
 άλλος →